

Sermaye, Teknoloji ve Proletarya - I

Anarşist Ekonomi Tartışmaları (25)

Miguel Amorós

05.05.2017

Anarşist Ekonomi Tartışmaları başlıklı yazı dizimizin bu bölümünde, geçtiğimiz sayıda bir başka konuşmasını alıntıladığımız, anarşist militan, tarihçi ve teorisyen Miguel Amorós'un, 24 Nisan 2010'da Madrid şehrinde bulunan Enclave Libros kitap kolektifindeki konuşmasını aktarıyoruz. İki bölüm halinde yayımlayacağımız metnin ilk bölümünde teknoloji ve ilerlemeci düşüncenin, hem sermayenin gelişimi ve geç kapitalizmdeki yeri, hem de sınıf mücadelesi ile ilişkisi anlatılıyor. Amoros'un kalkınma-karşıtı teorisi, anarşist yazındaki özgün tartışmalardan birisidir. İkelci ve ekolojist düşünceden kendi özgün teorisiyle ayrılan Amaros, kapitalizm-teknoloji-ilerleme ilişkisini ortaya koyduğu güncel yazılarla kendine has üslubuyla eleştirmeye devam ediyor.

Proletaryanın kökenleri, feodal toplumun kendini ekonomiye dayalı örgütlediği ve kapitalist topluma dönüştüğü tarihsel dönemde aranmalıdır. Bu dönüşüm, emtia dolaşımına egemen olan sermayenin, teknoloji ve uzmanlaşmanın başrol oynadığı bir "sanayi devrimi" vasıtasıyla üretim alanını işgal ettiği zamana denk düşer. Emtia, yani parayla değiş tokuş edilen ürün, tarih boyunca çeşitli dönemlerde, her seferinde ticaret ile bağlantılı olarak ortaya çıktı, ancak daha önce hiçbir zaman toplumda merkezi bir yere sahip değildi ve onun mantığı bu nedenle daha önce toplumsal düzeni asla belirlememişti. "Aydınlanma Yüzyılı" denen 18. yüzyılda, devletlerin askeri ihtiyaçları ile ortaya çıkan muazzam talep, yeni bir üretim sistemi doğurdu: Fabrika ve onun bilim ve seri üretime dayanan, tek tarafı teknolojisi. Üretimin mal üretimi haline geldiği gerçeği başlı başına önemlidir çünkü ham maddeye değer katan özel bir emtiayı ima eder: Bu emtia emektir. Kısacası, emtia üretimi, bir proletarya oluşturulmasını gerektiriyordu. Belli bir teknoloji ve devletin amaçladığı belli bir kalkınma planı tarafından yaratılan koşullar altında, sermaye kendi karşıtını, ücretli emekçiyi yarattı. Sanayi proletaryası da bu iki faktörün ürünüdür. Somut olarak, buhar makinesinin olduğu kadar, askeri-endüstriyel modeldeki emek tasnif sisteminin de meyvesidir.

Modern çağ boyunca bu dönüşümü haber veren değişikliklerin öncesinde, düşünce yavaş bir evrim süreci geçirmiş ve dinin yerine akıl gelmiştir. Dünyevleşen adam, göklerden yeryüzüne indi. Dünya, doğru bakıldığında, ruhani rehberler olmadan, kendi terimleriyle açıklanabiliyordu. Gelenek ve otoritenin yerine geçen bilim, en yüksek düşünce biçimi olarak kabul edildi. Yeni bir inanç ortaya çıktı, ilerlemeye olan inanç, bilimsel bilgi ve teknolojik yeniliklerin yayılmasıyla, neredeyse otomatik olarak insanlığın iyileşeceğine dair inanç. Ancak ilerlemeci akıl, bilmenin tatmini ile yetinmedi ve tahakküm burcunda ilerlemek istedi. İlerleme doktrini, doğanın güçlerini tahakküm altına almanın ve onları egemen çıkarlarının hizmetine koymanın yanı sıra, neredeyse bir cennet olarak tasvir edilen geleceği ve sefil bir geri kalmışlık olarak algılanan geçmişin tümüyle yıkılmasını bir amaç olarak ima eder. Bilim ve teknolojinin temel dayanak noktalarından birisi olan sürekli değişim, ahlaki bir görev statüsüne yükseltildi. Değişime karşı çıkmak demek, ilerlemeye karşı olmak, yoksulluğu ve cehaleti savunmak demektir. Güç dengesi, makinelerin ve rasyonelleşen şirketlerin lehine kaydı çünkü doğanın tahakkümü, bir başka deyişle, ilerleme, bilim ve teknoloji altında köleliğe dönüştü. Düşünceyi araç olarak gören bu zihniyet, kapitalizmin önünü açtı ve gelişmesi için elverişli koşullar yarattı. Emtiyanın dayattığı yeni durumda işçi, endüstriyel mekanizmanın bir parçası, artı değer kaynağı ve makinenin bir kölesiydi. Mal ve dolayısıyla emeğin üretimi, rasyonelleşme ve teknolojik yeniliğe gittikçe daha fazla tabi olacaktır. Gerçek kapitalist tahakküm kişisel değildir çünkü onu uygulayanlar her zaman, kendi koymadıkları kuralları, sonucu ne olursa olsun uygulayanlardır. Bu tahakkümün esası, şeylerin insanlar üzerindeki gücüdür, ya da, daha doğrusu, bu gücün kurbanlarına karşı nasıl kişiselleştikten bağımsız olarak, bireyin, şeyler arasındaki aracı, bir mekanizmanın ikincil bir parçası, yabancı yasaların bir oyuncuğu olarak gözükmesi sayesinde soyutlamanın sosyal ve ekolojik gerçeklik üzerindeki gücüdür. Bu soyutlama, son derece teknik araçlar vasıtasıyla somut bir biçim alır. Teknolojiye giderek daha bağımlı hale gelir. Tahakküm, somut ekonomik alandan koparak gittikçe daha fazla teknik bir yapıya sahip olurken, teknolojinin kendisi, soyutlamanın kalbindeki ekonomik alanın içinde büyüdüğü için, giderek sınıflar üstü, fütürist bir fetişe dönüşecektir. Bilimsel – teknolojik kriterler içselleştirilerek, özel ve kamu işlerinin yönetiminde ideolojik ve siyasi

kriterlerin yerine geçecekti. Son olarak, baskın kültürün ve ekonominin iyiliği için, bilim ve teknoloji, bireysel ve kolektif varoluşu örgütleyen rehberler olarak, bir ideoloji şeklini almaya başlayacaktı.

İlk aşamasında, kapitalizmin temel çelişkisi, sermaye ile ücretli emek arasındaki çelişki, burjuva sınıfı ve işçi sınıfı arasındaki çelişki oldu. Kapitalizmin özü olan, şeylerin bireyler üzerindeki gerçek tahakkümü, başlangıçta kişisel ya da sınıf sömürüsü görünümündeydi. Sınıf mücadelesinin kapitalizmin sınırları içinde devam ettiği gerçeğine ve sermaye ve emeğin birlikte, aynı ilişkinin iki kutbu gibi, özel bir çıkarlar topluluğu teşkil ettiği gerçeğine rağmen burjuvazi ve proletarya arasında mutlak bir uyumsuzluk varmış gibi görünüyordu. Aslında onların aşırı zıtlığı, emtianın topluma hızlı girişinin sonucuydu; Kapitalizm, ona uyumlu olan, oy hakkı, örgütlenme özgürlüğü ve grev hakkının gibi adli ve siyasi biçimlerin gelişmesinden daha hızlı, onların gelişmesini geride bırakarak büyüdü. Eski rejimin, sınıfları hala etkileyen kalıntıları tarafından engellenen bu biçimler, çatışmayı hafifletmekten acizdi. Bu nedenle işçi hareketi, sadece emek reformlarıyla değil, aynı zamanda siyasi haklar talep etmeye başladı ve aşılması imkânsız engellerle karşı karşıya kaldığında, bu engelleri aşmak için toplumsal devrim dışında hiçbir yol olmadığı sonucuna vardı. Burjuva ihtiyaçlarına uyum sağlayan tarihsel biçimler kuruluş süreci içindeyken, işçi hareketi yöntemler meselesi üzerinde bölündü ve sadece hedefler konusunda birlik oldu. Hem reformistler, hem devrimciler, kullandıkları araçlar farklı olsa bile, aynı amaçların peşinde olduklarını iddia ettiler. Bununla beraber, zanaatkârlığın gerilemesi ve sisteme entegrasyonu ile varoluşu mümkün olan emek bürokrasisi ve onun müşterileri, reformizm ve Jakobenliğin uygulamaları sonucunda yaratıldı. Siyasi-ekonomik gelişmenin bir sonraki aşamasında, işçi partileri, sendika işbirlikçiliği, Fordizm, vb., sermaye ve emek arasındaki çelişkinin daha önce görüldüğü kadar mutlak olmadığını ortaya çıkardı. Sosyal reformlar, işçi devletine ya da işçi toplumuna yol açmadı, ama gelişen bir tüketici toplumu meydana getirdi.

Devrimci proletarya gerçekten de, hareketin yenilmeyen bölümünü ve gelecekteki devrimlere bıraktığı mirası oluşturan, komünler, fabrika komiteleri, bölünmez sendikalar, işçi konseyleri, milisleri ve kolektifleri yaratmıştır. Ancak, Rusya'da totaliter devlet kurulması fiyaskosu, bir zamanlar uluslararası işçi sınıfına atfedilen, kapitalizmin mezar kazıcısı şeklindeki tarihi rolün sorgulanmasına yol açtı. Parlamento seçimlerindeki kitlesel katılım, kitlesel tüketim ve eğlence endüstrisi gibi gerçekler, burjuva ahlakını benimseyen bir emekçi nüfusu ortaya çıkardı. Hizmet sektörünün genişlemesi ya da otomasyon gibi gerçekler ise, üretim ve proletarya arasında genişleyen uçurumu ve hepsi birden, çözünme sürecinde olan bir sınıf toplumunun, bir kitle toplumunun varlığı vurguluyor. Nasıl ki sınıflar, olgunlaşmamış kapitalizmin eseridir, kitleler de olgunlaşmış kapitalizmin eseridir. Bunların nedeni, üretimde ve yönetilen tüketiminde teknolojinin baskınlığı karşısında işçi sınıfının düşüşüdür. Sınıfların aksine, kitleler kendilerini özgürleştirmekten acizdir. Köklerinden sökülmüş bireylerden oluşan kitleler, propaganda veya gösteri dolayımı olmayan her tür dayanışma ya da ilişkiden kopmuşlardır. Sosyal düzlemde bunun anlamı, artık tüm hayatın, tüketimin telkin edildiği, gözlemlendiği ve zorlandığı bir özel hayat haline gelmesidir. Kitle toplumunda kumanda teknolojidedir; insan makinenin ham maddesidir, bir sosyal mekanizmanın kendinden daha mekanik bir diğerini inşa etmek için kullandığı bir alettir. Baskın değerler, doğrudan teknik değerler haline gelmiştir çünkü teknoloji, hem sermaye oluşumu açısından, hem de güç aygıtı olduğu için belirleyicidir. Kitle toplumunun aynı anda bir fabrika, bir alışveriş merkezi, bir hapisane ve bir laboratuvar olma eğilimi, ya da diğer bir deyişle, otonom güç aygıtının, iradesiyle, yaşamı bu dört alt sisteme denk düşen kriterlere göre belirleyebilecek hale gelmesi, kapitalizmin gerçek temel çelişkisini ortaya koymaktadır, yani emtianın teknosever mantığının, kendi biyolojik çevresi dâhil, kontrolünü ele geçirdiği toplumsal yaşamla arasındaki çatışmanın ürettiği çelişkiyi. Mesai bittiğinde sömürü sona ermez. Yaşamın tamamına el konulmuş durumdadır ve bunun ekolojik sisteme etkisi göz önüne alındığında, tüm yaşam doğrudan tehdit altındadır. Çelişki, türlerin yaşamını tehdit ederek zirveye ulaşır. Kapitalizm, ileri evresinde, siyasi, ekonomik ve ahlaki ideallerin bir teknolojik ütopyaya yol açacağını ve sonuçta teknolojinin, ya da "ölü emeğin" tüm yönleriyle yaşamı kucaklayacağını iddia eden araçsallaştırma dönemini kapatıyor, çünkü "ölü emek" giderek daha yapay ortamlara yayılıyor. En-son teknoloji, ileri kapitalizmde insanın kaderidir. Böyle bir rejimde, teknolojik yeniliğin yolunda devam etmesi dışında

hiçbir umut yoktur. Ancak bu yolda, -adına ister teknokrat oligarşi deyin, ister basitçe mega makine-güç aygıtının talepleri nedeniyle, insani özelliklerin hepsi kaybolacak ve gezegen yok edilecektir.

Anarşist Kütüphane

Miguel Amorós
Sermaye, Teknoloji ve Proletarya - I
Anarşist Ekonomi Tartışmaları (25)
05.05.2017

Çeviri: Özgür Oktay - Bu yazı Meydan Gazetesi'nin 38. sayısında yayınlanmıştır.

tr.anarchistlibraries.net